

<https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-344-4-18>

УДК 330

ГРОНСЬКИЙ Сергій

ТОВ «ДРЕГОН МЕРІТАЙМ ЕДЖЕНСЬ»

<https://orcid.org/0009-0003-1467-3644>

ІНСТИТУЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У статті досліджено інституційні механізми реалізації антикорупційної політики в Україні, їх сучасний стан, проблеми функціонування та перспективи вдосконалення. На основі інституційного та системного підходів проаналізовано діяльність спеціалізованих органів (НАБУ, НАЗК, САП, ВАКС, АРМА) та цифрових інструментів прозорості (електронне декларування, Prozorro, Prozorro.Sale, DREAM). Визначено динаміку розвитку інституційної системи протягом 2023–2025 рр., зокрема відновлення електронного декларування, проведення першого аудиту НАБУ, реформування АРМА та масштабування платформи DREAM. Окреслено ключові проблеми — політична вразливість, нормативно-правові суперечності, перевантаження судової системи, недоліки управління арештованими активами та низький рівень суспільної довіри. Здійснено порівняльний аналіз міжнародного досвіду (Румунія, Сінгапур, Гонконг, США, країни ЄС) і визначено релевантні орієнтири для України. Обґрунтовано перспективи вдосконалення антикорупційної політики, які полягають у посиленні інституційної незалежності, гармонізації законодавства з *acquis communautaire*, інтеграції цифрових платформ, оптимізації процесуальних механізмів та формуванні культури доброчесності.

Ключові слова: антикорупційна політика; інституційні механізми; НАБУ; НАЗК; САП; ВАКС; АРМА; Prozorro; DREAM; публічні закупівлі; *acquis communautaire*; міжнародний досвід; доброчесність.

HRONSKYI Serhii

DRAGON MARITIME AGENCY Ltd

INSTITUTIONAL MECHANISMS FOR THE IMPLEMENTATION OF ANTI-CORRUPTION POLICY IN UKRAINE: PROBLEMS AND PROSPECTS

The article examines the institutional mechanisms of anti-corruption policy implementation in Ukraine, focusing on their current state, key challenges, and prospects for improvement. Based on institutional and systemic approaches, the study analyzes the activities of specialized bodies such as the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine (NABU), the National Agency on Corruption Prevention (NACP), the Specialized Anti-Corruption Prosecutor's Office (SAPO), the High Anti-Corruption Court (HACC), and the Asset Recovery and Management Agency (ARMA), as well as digital instruments of transparency, including the electronic declaration system, Prozorro, Prozorro.Sale, and the DREAM platform.

The article outlines the dynamics of institutional development during 2023–2025, highlighting the reintroduction of public access to asset declarations, the first independent audit of NABU, the reform of ARMA, and the scaling of DREAM as a nationwide reconstruction monitoring tool. Particular attention is paid to structural weaknesses, such as political vulnerability of anti-corruption bodies, legal inconsistencies, the excessive workload of the judicial system, deficiencies in asset management, and persistently low levels of public trust.

A comparative analysis of international experience (Romania, Singapore, Hong Kong, the United States, EU member states) demonstrates that institutional independence, harmonized legal frameworks, procedural efficiency, and digital transparency are decisive conditions for effective anti-corruption policy. For Ukraine, the key prospects lie in strengthening the autonomy of specialized bodies, aligning public procurement legislation with the *acquis communautaire*, integrating digital platforms into a unified transparency ecosystem, optimizing the functioning of the High Anti-Corruption Court, and fostering a culture of integrity in both public administration and civil society.

Keywords: anti-corruption policy; institutional mechanisms; NABU; NACP; SAPO; HACC; ARMA; Prozorro; DREAM; public procurement; *acquis communautaire*; international experience; integrity.

Стаття надійшла до редакції / Received 13.07.2025

Прийнята до друку / Accepted 07.08.2025

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Корупція в Україні залишається однією з найбільш деструктивних загроз демократичному розвитку, економічній стабільності та суспільній довірі до державних інституцій. Попри значні зусилля, спрямовані на створення комплексної системи запобігання та протидії корупції, рівень її поширеності продовжує залишатися високим, що підтверджується як національними соціологічними опитуваннями, так і міжнародними рейтингами. Водночас воєнний стан актуалізував нові виклики, пов'язані з ризиками нецільового використання ресурсів для відбудови та посиленням непрозорих практик у сфері публічних фінансів.

Актуальність дослідження обумовлюється необхідністю оцінки дієвості інституційних механізмів реалізації антикорупційної політики в умовах зростаючого суспільного запиту на прозорість і підзвітність влади. Сучасна модель інституційної архітектури, яка включає спеціалізовані органи (НАБУ, НАЗК, САП, ВАКС, АРМА), а також цифрові інструменти (системи електронного декларування, Prozorro, Prozorro.Sale, DREAM), демонструє як позитивні результати, так і низку дисфункцій. Зокрема, проблемними залишаються

питання незалежності органів, перевантаження судової системи, суперечності у правовому регулюванні, а також низький рівень довіри суспільства до їхньої діяльності.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблематика інституційних механізмів реалізації антикорупційної політики в Україні широко представлена у сучасній науковій та нормативно-правовій літературі. Значну увагу дослідників привертає як процес становлення спеціалізованих органів та інструментів протидії корупції, так і питання їх відповідності міжнародним стандартам.

У наукових працях українських авторів простежується кілька підходів. Приходько А. А. [1] розглядає антикорупційну політику крізь призму євроінтеграційних процесів, наголошуючи на необхідності адаптації українських інституційних практик до *acquis communautaire*. Автор підкреслює, що лише імплементація європейських норм дозволить забезпечити дієву інтеграцію антикорупційних механізмів у систему державного управління.

Гаман П. І. [5] звертає увагу на комплексність проблем, пов'язаних з антикорупційною політикою, та акцентує на суперечливості нормативної бази, необхідності розвитку інституційної спроможності та ролі громадянського суспільства у здійсненні контролю.

У свою чергу, Корнякова Т. В. [6] підходить до проблеми крізь кримінологічну призму, наголошуючи на пріоритетності превентивних заходів і формуванні довгострокової стратегії протидії корупції, яка виходить за межі суто каральних інструментів.

Костогриз Я. О. [9] у своїй праці аналізує практику Організації Об'єднаних Націй у сфері запобігання корупції та підкреслює можливості інтеграції міжнародних інституційних стандартів в український контекст, особливо у сфері моніторингу доброчесності та етичних стандартів державної служби.

Вагому роль у розвитку наукового дискурсу відіграють нормативно-правові акти. Закон України «Про засади державної антикорупційної політики» на 2014–2017 роки [2] започаткував системний підхід до формування державної антикорупційної стратегії. Його практичним продовженням стала Державна програма щодо реалізації засад антикорупційної політики [4], яка визначала конкретні механізми впровадження. Новий Закон [3], що визначає антикорупційну політику на 2021–2025 роки, адаптував антикорупційні заходи до умов воєнного стану та курсу євроінтеграції, а також передбачив активне впровадження цифрових інструментів.

Вагомими джерелами міжнародного характеру є Конвенція ООН проти корупції [7] та Конвенція Ради Європи про боротьбу з корупцією [8], які створюють універсальні правові рамки для держав, що імплементуються й в Україні. Їхня реалізація сприяє розбудові національної антикорупційної інфраструктури у відповідності до глобальних стандартів.

Окрему цінність становлять міждисциплінарні дослідження. Зокрема, у роботі Стаднійчука Р., Гарафоновой О., Янкового Р. та ін. [10] запропоновано фінансово-економічні підходи до оцінки ефективності врегулювання соціальних конфліктів у муніципальному управлінні. Хоча дослідження не зосереджується безпосередньо на антикорупційній проблематиці, воно пропонує методологічні інструменти для оцінювання результативності державної політики загалом, які можуть бути адаптовані й для аналізу ефективності антикорупційних стратегій.

Таким чином, сучасний науковий та нормативний дискурс поєднує кілька ключових вимірів: теоретико-методологічне осмислення інституційної архітектури, аналіз правових засад, вивчення міжнародного досвіду та пошук методик оцінки ефективності політики. Це створює необхідне підґрунтя для подальшого дослідження проблем та перспектив розвитку інституційних механізмів реалізації антикорупційної політики в Україні.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є комплексний аналіз інституційних механізмів реалізації антикорупційної політики в Україні з урахуванням їхнього сучасного стану, динаміки розвитку та виявлення ключових проблем і перспектив удосконалення.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Антикорупційна політика держави є системою цілеспрямованих заходів, спрямованих на формування та реалізацію механізмів попередження, виявлення й подолання корупції, а також на утвердження принципів прозорості й підзвітності в публічному управлінні. Центральним елементом у цій сфері виступають інституційні механізми, під якими розуміють організаційно-правові структури, нормативні норми та регламентовані процедури, що забезпечують виконання державної політики.

У науковій літературі інституційний підхід до аналізу антикорупційної політики розвинувся на основі концепцій Д. Норта, який визначав інститути як «правила гри», що структурують політичні, економічні та соціальні взаємодії (North, 1990). Ця теоретична позиція дозволяє розглядати боротьбу з корупцією не лише як юридичну діяльність, а як процес трансформації соціальних норм і поведінкових моделей, що формуються під впливом інституцій.

Інституційні механізми реалізації антикорупційної політики в Україні включають:

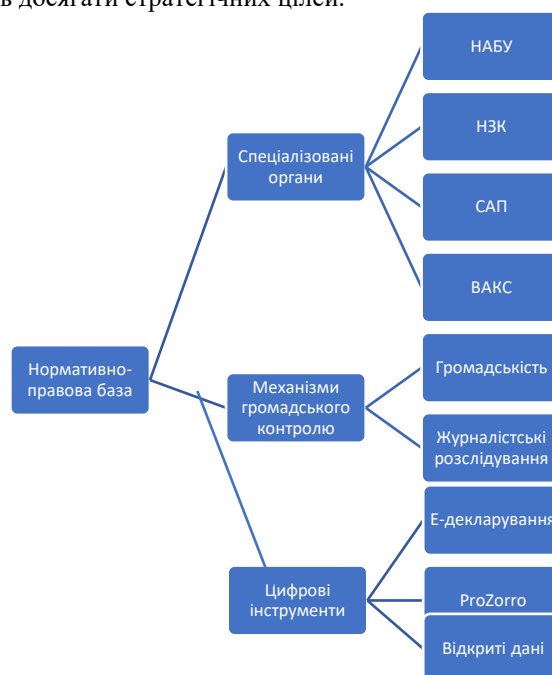
- нормативно-правове забезпечення, представлене Конституцією України, Законом України «Про запобігання корупції» (2014), законами про Національне антикорупційне бюро України, Національне агентство з питань запобігання корупції, Вищий антикорупційний суд тощо;
- систему спеціалізованих органів, що функціонують на засадах автономності та підзвітності — НАБУ, НАЗК, Спеціалізована антикорупційна прокуратура, Вищий антикорупційний суд;
- інструменти громадського контролю, серед яких провідну роль відіграють інститути громадянського суспільства, журналістські розслідування та антикорупційні коаліції;
- цифрові інновації, що забезпечують прозорість управлінських процесів: електронне декларування доходів посадових осіб, портал відкритих даних, електронна система закупівель «ProZorro».

Таблиця 1

Ключові інституції реалізації антикорупційної політики в Україні

Інституція	Рік створення	Основні функції	Нормативна основа
Національне антикорупційне бюро України (НАБУ)	2014	Розслідування корупційних злочинів вищих посадових осіб	Закон «Про Національне антикорупційне бюро України»
Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК)	2014	Контроль за деклараціями, запобігання конфлікту інтересів, моніторинг політичних фінансів	Закон «Про запобігання корупції»
Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП)	2015	Нагляд за досудовим розслідуванням НАБУ, підтримка обвинувачення в суді	Закон «Про прокуратуру»
Вищий антикорупційний суд (ВАКС)	2019	Розгляд справ, пов'язаних із топ-корупцією	Закон «Про Вищий антикорупційний суд»
Громадські організації та ЗМІ	—	Громадський контроль, викриття корупції, моніторинг політики	Конституція України, міжнародні зобов'язання

Методологічною основою дослідження інституційних механізмів є міждисциплінарний підхід, що поєднує положення теорії державного управління, права, соціології та політології. Це дозволяє оцінити не лише нормативне регулювання, а й реальну ефективність функціонування інституцій, рівень їхньої легітимності та спроможність досягати стратегічних цілей.

Рис. 1 Структура інституційних механізмів реалізації антикорупційної політики в Україні

Після 2014 року в Україні було закладено основи комплексної антикорупційної інфраструктури, яка поєднує органи попередження, розслідування, прокурорського нагляду, судового розгляду та управління арештованими активами. До ключових інституцій належать Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК), Національне антикорупційне бюро України (НАБУ), Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП), Вищий антикорупційний суд (ВАКС) та Агентство з розшуку і менеджменту активів (АРМА). Паралельно сформовано низку цифрових інструментів — систему електронного декларування, портал відкритих даних, електронні платформи публічних закупівель Prozorro та Prozorro.Sale, а також систему DREAM, яка забезпечує прозорість процесів відбудови. Ця архітектура у своїй структурі відповідає європейським стандартам, зокрема Конвенції ООН проти корупції та рекомендаціям ОЕСР.

Динаміка розвитку інституційної системи у 2022–2025 рр. відображає як поступальні зрушення, так і певні регресивні тенденції. Відновлення роботи системи електронного декларування у грудні 2023 року стало важливим кроком у відновленні довіри до антикорупційної політики. Запровадження автозаповнення декларацій у 2024 році свідчить про прагнення до підвищення технологічної ефективності процесу та мінімізації бюрократичних ризиків. Паралельно, Європейська комісія у своїх щорічних звітах підкреслює необхідність звуження винятків, що застосовуються у сфері публічних закупівель у зв'язку з воєнним станом, наголошуючи на ризиках для прозорості.

Важливим інституційним зрушенням стало проведення першого зовнішнього незалежного аудиту діяльності НАБУ у 2025 році, який засвідчив помірний рівень ефективності роботи бюро, вказавши водночас на необхідність посилення його технічних та процесуальних спроможностей. У 2024–2025 рр. також розпочато реформу АРМА, спрямовану на запровадження більш прозорих механізмів управління арештованими активами та встановлення чітких критеріїв результативності.

Результати діяльності антикорупційних органів свідчать про поступове підвищення їхньої спроможності. Зокрема, лише у другому півріччі 2024 року НАБУ та САП розпочали 346 нових розслідувань і передали до суду 49 обвинувальних актів, що завершилося винесенням 54 вироків та відшкодуванням державі понад 700 млн грн. Ці показники підтверджують стабільність функціонування інституцій навіть в умовах війни.

Водночас у 2025 році було зафіксовано ознаки політичного тиску на антикорупційні інституції, що засвідчило вразливість системи до зовнішніх впливів. Суспільний та міжнародний резонанс дозволив оперативно відновити незалежність інституцій через ухвалення спеціального закону, однак сам факт такої ситуації продемонстрував потребу у створенні додаткових запобіжників проти політичних втручань.

Таблиця 2

Динаміка розвитку ключових антикорупційних інституцій та інструментів в Україні (2023–2025 рр.)

Інституція/інструмент	Статус 2023–2025	Ключовий зсув
НАЗК / Реєстр декларацій	Відновлено та відкрито (10.12.2023)	Автозаповнення (2024), вибіркові винятки на час воєнного стану
НАБУ/САП	Перший зовнішній аудит (2025)	«Помірна ефективність», технічні рекомендації; 54 вироків у II півріччі 2024
ВАКС	Високе процесуальне навантаження; змішані тренди якості процесу	Рекомендації ТІ щодо процесуальних зловживань/строків
АРМА	Реформа ухвалена (липень 2025)	Усунення системних проблем управління активами
Prozorro/Prozorro.Sale	Підтверджена роль, але ЄК вимагає звужувати винятки	Стратегія реформи 2024–2025; конкуренція в аукціонах зростає
DREAM	Масштабування серед громад, інтеграція відкритих даних	Публічний реєстр проєктів відбудови, зниження ризиків

Показники міжнародних рейтингів відображають неоднозначність поточних тенденцій. Так, за Індексом сприйняття корупції (CPI-2024) Україна отримала 35 балів зі 100 можливих і посіла 105-те місце, що засвідчило часткову втрату темпів, досягнутих у попередньому році. Експерти пояснюють це суперечливістю інституційних змін та обмеженнями, зумовленими воєнним станом.

Узагальнюючи, інституційна система протидії корупції в Україні функціонує й еволюціонує під тиском війни, демонструючи здатність відновлювати відкритість та коригувати помилки (випадок липня 2025 р.), але потребує стабілізації правил, посилення технічної автономії органів правозастосування й повної імплементації реформ управління арештованими активами та публічних закупівель у дусі *acquis*.

Попри сформовану інституційну архітектуру та значний прогрес у запровадженні спеціалізованих органів, система протидії корупції в Україні стикається з низкою проблем, що істотно знижують її ефективність.

По-перше, політична залежність інституцій. Спроби впливу на кадрові рішення або на обсяг повноважень антикорупційних органів засвідчують вразливість системи до політичного тиску. Інцидент літа 2025 року, коли постало питання обмеження незалежності НАБУ, НАЗК та ВАКС, показав, що інституційна стійкість залишається умовною та потребує додаткових правових запобіжників.

По-друге, нормативно-правові суперечності. Законодавча база у сфері антикорупційної політики часто змінюється, що призводить до нестабільності «правил гри». Винятки, запроваджені у зв'язку з воєнним станом (зокрема у сфері публічних закупівель), створюють підґрунтя для непрозорих практик та поглиблюють проблему вибірковості застосування норм.

По-третє, обмежені інституційні спроможності. Попри позитивну динаміку результатів НАБУ та САП, обсяг топ-корупційних справ залишається значним. Додатковим викликом є перевантаженість Вищого антикорупційного суду, що негативно позначається на строках розгляду справ та довірі до судової системи загалом.

По-четверте, проблеми управління арештованими активами. Діяльність АРМА неодноразово піддавалася критиці з боку національних та міжнародних експертів через недостатню прозорість у процесі реалізації активів, що стало підставою для ухвалення у 2025 році закону про реформу цього органу.

По-п'яте, низький рівень довіри суспільства. Соціологічні дослідження та міжнародні рейтинги (зокрема Індекс сприйняття корупції) демонструють, що громадяни досі оцінюють корупцію як одну з головних загроз для розвитку держави. Це свідчить про невідповідність між інституційними змінами «згори» та сприйняттям їхньої дієвості «знизу».

Узагальнюючи, слід зазначити, що основні проблеми української антикорупційної системи мають комплексний характер. Вони поєднують структурні фактори (залежність від політичної кон'юнктури), процесуальні обмеження (перевантаження судової ланки, прогалини у нормативному регулюванні) та ціннісні виклики (низький рівень суспільної довіри). Це потребує переходу від фрагментарних рішень до комплексної стратегії інституційної стійкості, яка має ґрунтуватися на принципах верховенства права, прозорості та громадського контролю.

Дослідження міжнародного досвіду протидії корупції дозволяє виявити універсальні закономірності формування інституційних механізмів та визначити ті елементи, які можуть бути імплементовані в українському контексті. У більшості демократичних країн сформовано багаторівневу систему протидії корупції, що включає правові засади, спеціалізовані органи, незалежні судові інституції та інструменти громадського контролю.

У державах-членах ЄС антикорупційна політика значною мірою уніфікована через вимоги *acquis communautaire*. Країни Центрально-Східної Європи, зокрема Польща, Румунія та Болгарія, демонструють значний досвід у створенні незалежних антикорупційних агентств. Наприклад, Національний антикорупційний директорат (DNA) у Румунії став прикладом дієвого поєднання прокурорського нагляду та слідчих функцій. Його діяльність характеризується високим рівнем автономії, прозорим доббором кадрів та підтримкою з боку Європейської комісії.

Американська модель ґрунтується на поєднанні інституційного та правового підходів. Головним антикорупційним інструментом є Закон про закордонні корупційні практики (FCPA), який має екстериторіальний характер і передбачає кримінальну відповідальність компаній та їхніх посадових осіб за дачу хабарів іноземним посадовцям. Контроль здійснюють Міністерство юстиції США та Комісія з цінних паперів і бірж. Важливою особливістю американського підходу є акцент на корпоративну відповідальність та механізми комплаєнсу в бізнес-секторі.

Класичним прикладом ефективної інституційної моделі є Бюро з розслідування корупції (CPIB), створене ще у 1952 році. Його діяльність базується на жорсткій кримінальній відповідальності, високій прозорості публічної служби та поєднанні правоохоронних і профілактичних заходів. Досвід Сінгапуру демонструє, що ключовим чинником успіху є не лише створення спеціалізованого органу, а й політична воля вищого керівництва держави.

Іншою успішною моделлю є Комісія з протидії корупції (ICAC), що поєднує три взаємопов'язані напрями діяльності: превенцію, просвітництво та правозастосування. Завдяки цій структурі вдалося значно знизити рівень корупції в державному апараті й бізнесі.

Важливу роль у формуванні антикорупційних стандартів відіграють Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), Група держав проти корупції (GRECO) та Програма розвитку ООН (ПРООН). Їхні рекомендації зосереджені на забезпеченні незалежності антикорупційних інституцій, прозорості публічних фінансів, формуванні кодексів етики для державних службовців та посиленні механізмів громадського контролю.

Узагальнюючи, міжнародний досвід свідчить про кілька ключових закономірностей:

ефективність антикорупційних інституцій прямо залежить від їхньої інституційної незалежності; успіх досягається за умови поєднання правоохоронних та превентивних функцій; важливим чинником є довіра суспільства та участь громадськості у моніторингу; цифрові технології стають одним із ключових елементів у забезпеченні прозорості.

Для України особливо цінним є досвід Румунії (DNA), Гонконгу (ICAC) та Сінгапуру (CPIB), які демонструють, що комплексна модель з акцентом на незалежність і прозорість здатна дати відчутні результати навіть у країнах з історично високим рівнем корупції.

Подальший розвиток інституційної системи протидії корупції в Україні передбачає послідовне зміцнення її автономності, прозорості та ефективності. Першочерговим завданням залишається забезпечення інституційної незалежності основних органів — НАБУ, НАЗК, САП та ВАКС. Це вимагає вдосконалення законодавчих процедур добору та ротации керівного складу, запровадження ефективних гарантій від політичного тиску, а також інституційних механізмів, які б унеможливлювали втручання у процесуальну діяльність.

Нормативно-правова база повинна бути приведена у відповідність до стандартів *acquis communautaire*. Особливе значення має гармонізація законодавства у сфері публічних закупівель, де надмірна кількість винятків, зумовлених воєнним станом, створює потенційні ризики для прозорості та конкурентності

процедур. Паралельно важливим напрямом є завершення імплементації міжнародних конвенцій у сфері протидії корупції, що дозволить інтегрувати національну практику у глобальний антикорупційний простір.

Використання цифрових технологій поступово перетворюється на один із головних чинників інституційної модернізації. Позитивний досвід функціонування систем електронного декларування, Prozorro та DREAM свідчить про доцільність створення інтегрованої екосистеми антикорупційного моніторингу. Її завданням має стати наскрізне відстеження руху державних ресурсів від планування та розподілу до використання й аудиту.

Судова складова антикорупційної політики залишається найбільш навантаженою ланкою системи. Перспективи її розвитку пов'язані з оптимізацією процесуальних механізмів, удосконаленням засобів протидії зловживанню процесуальними правами, скороченням строків розгляду справ та зміцненням кадрового потенціалу суддівського корпусу.

Важливим елементом є формування суспільної культури доброчесності. Інституційна спроможність антикорупційної системи буде неповною без поширення етичних стандартів у державному управлінні, запровадження комплаєнс-програм у бізнес-середовищі та систематичної антикорупційної освіти для громадян.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Проведене дослідження дозволило обґрунтувати інституційний вимір антикорупційної політики України як цілісну систему норм, організацій і процедур, що забезпечують превенцію, виявлення та притягнення до відповідальності за корупційні правопорушення. Теоретичною опорою виступає інституційний підхід (інститути як «правила гри»), який пояснює зв'язок між формальними правилами, організаційною архітектурою та фактичною поведінкою суб'єктів влади й учасників публічних відносин. Саме така оптика дає можливість аналізувати не лише правове регулювання, а й реальну дієздатність інституцій та механізмів їхньої взаємодії.

Сформована після 2014 року інституційна інфраструктура включає спеціалізовані органи (НАЗК, НАБУ, САП, ВАКС, АРМА) і цифрові інструменти прозорості (електронне декларування, відкриті дані, Prozorro/Prozorro.Sale, DREAM). Вона відповідає базовим міжнародним орієнтирам (зокрема Конвенції ООН проти корупції та рекомендаціям ОЕСР) і забезпечує логічний ланцюг «попередження — розслідування — процесуальне керівництво — правосуддя — управління активами». Разом із тим, узгодженість елементів ланцюга і стійкість до політичних впливів мають критичне значення для фактичної результативності.

Динаміка 2023–2025 рр. свідчить про одночасну присутність поступу та вразливостей. Відновлення публічного доступу до реєстру декларацій НАЗК (10.12.2023) і подальше технологічне удосконалення процесу декларування кореспондує з європейським вектором прозорості; перший зовнішній аудит діяльності НАБУ (2025) фіксує потребу посилення технічних і процесуальних спроможностей; ухвалена у 2025 р. реформа АРМА спрямована на виправлення системних вад управління арештованими активами; у сфері публічних закупівель зберігається курс на звуження воєнних винятків та подальшу імплементацію стандартів ЄС; екосистема DREAM масштабується як інструмент прозорості відбудови. Сукупно ці зрушення підтверджують еволюційний характер інституційної системи.

Водночас зафіксовані у 2025 р. спроби політичного тиску на антикорупційні органи оголили вразливість до зовнішніх впливів і потребу у «жорстких» інституційних запобіжниках, що гарантують автономію управлінських і процесуальних рішень. Перевантаженість судової ланки — насамперед ВАКС — та окремі процесуальні дисфункції (зловживання процесуальними правами, строки розгляду) негативно позначаються на тривалості проваджень і сприйнятті невідворотності покарання. У сукупності це формує «вузькі місця», які знижують інтегральну спроможність системи.

Порівняльний аналіз міжнародних підходів підтверджує, що результативність антикорупційної політики зростає за умов інституційної незалежності спеціалізованих органів, процесуальної спроможності судової системи та повномасштабної прозорості публічних фінансів. Українська модель уже містить зазначені елементи, але потребує їхнього подальшого узгодження, зокрема через стабілізацію нормативної бази, гармонізацію публічних закупівель зі стандартами ЄС та докорінне зміцнення управління арештованими активами.

Синтетичне представлення інституційної архітектури (див. Рис. 1) демонструє, що переходу від «формальної наявності» елементів до їхньої взаємоузгодженої роботи сприяє цифрова інтеграція процесів — від декларування і закупівель до управління активами та моніторингу відбудови. Саме цифрові платформи створюють умови для відтвореної прозорості, публічної підзвітності та громадського контролю, що зменшує простір для опортуністичної поведінки.

З огляду на виявлені закономірності, практичні пріоритети полягають у: нормативному закріпленні реальних гарантій незалежності НАБУ, НАЗК, САП і ВАКС; процесуальній оптимізації судового розгляду справ про топ-корупцію; повній імплементації реформи АРМА із прозорими стандартами управління активами й інтеграцією з електронними аукціонами; гармонізації сфери закупівель із *acquis* ЄС; розбудові наскрізної цифрової екосистеми прозорості, що з'єднає е-декларування, Prozorro/Prozorro.Sale та DREAM.

Сукупне виконання цих завдань формує інституційні умови для невідворотності покарання та зниження системних корупційних ризиків.

Методологічно доцільним є подальше зміщення акценту від описових показників до оціночних індикаторів інституційної ефективності: циклових метрик часу розслідування і судового розгляду, частки рішень, що набрали законної сили, економічного ефекту для бюджету, якості управління активами, а також ступеня відкритості та повторного використання даних. Перспективні напрями подальших досліджень включають аналіз взаємодії між інституційною автономією і цифровою прозорістю, оцінку впливу воєнних винятків на конкурентність ринків закупівель, а також вимірювання довіри громадян до антикорупційних органів в динаміці.

Література

1. Приходько А. А. Теоретичне та практичне осмислення антикорупційної політики України: євроінтеграційний аспект. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2019. № 6. С. 96–99.
2. Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки: Закон України від 14.10.2014 № 1699-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1699-18#Text>
3. Про засади державної антикорупційної політики на 2021–2025 роки: Закон України від 20.06.2022 № 2322-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-18#Text>
4. Про затвердження Державної програми щодо реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційної стратегії) на 2015–2017 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 29.04.2015 № 265. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/265-2015-%D0%BF#n19>
5. Гаман П. І. Антикорупційна державна політика: проблеми та перспективи розвитку. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2018. № 10. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1316>
6. Корнякова Т. В. Кримінологічна стратегія нової антикорупційної політики України. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2016. № 5. С. 149–151.
7. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31.10.2003. Ратифікована в Україні Законом України від 18.10.2006. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text
8. Конвенція про боротьбу з корупцією: Конвенція Ради Європи № ETS 173 від 27.01.1999. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_101#Text
9. Костогриз Я. О. Інституційні механізми запобігання корупції: практика ООН. *Ампаро*. 2024. № 2. С. 19–24. URL: <https://law.journalsofznu.zp.ua/archive/visnik-2-2024/5.pdf>
10. Стаднічук, Р., Гарафонов, О., Янковой, Р., Жосан, Г., Джерелюк, Ю., & Стеценко, Б. (2025). ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ВРЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ КОНФЛІКТІВ У МУНІЦИПАЛЬНОМУ УПРАВЛІННІ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 2(61), 443–458. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.2.61.2025.4718>

References

1. Prykhodko, A. A. (2019). Theoretical and practical understanding of Ukraine's anti-corruption policy: The European integration aspect. *Actual Problems of Domestic Jurisprudence*, (6), 96–99.
2. Verkhovna Rada of Ukraine. (2014, October 14). *On the principles of state anti-corruption policy in Ukraine (Anti-Corruption Strategy) for 2014–2017: Law of Ukraine No. 1699-VII*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1699-18#Text>
3. Verkhovna Rada of Ukraine. (2022, June 20). *On the principles of state anti-corruption policy for 2021–2025: Law of Ukraine No. 2322-IX*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-18#Text>
4. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2015, April 29). *On approval of the State Program for the implementation of the principles of state anti-corruption policy in Ukraine (Anti-Corruption Strategy) for 2015–2017: Resolution No. 265*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/265-2015-%D0%BF#n19>
5. Haman, P. I. (2018). Anti-corruption state policy: Problems and prospects of development. *Public Administration: Improvement and Development*, (10). Retrieved from <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1316>
6. Korniyakova, T. V. (2016). Criminological strategy of the new anti-corruption policy of Ukraine. *Actual Problems of Domestic Jurisprudence*, (5), 149–151.
7. United Nations. (2003, October 31). *United Nations Convention against Corruption*. Ratified in Ukraine by the Law of Ukraine of October 18, 2006. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text
8. Council of Europe. (1999, January 27). *Criminal Law Convention on Corruption (ETS No. 173)*. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_101#Text
9. Kostohryz, Y. O. (2024). Institutional mechanisms for preventing corruption: UN practices. *Amparo*, (2), 19–24. Retrieved from <https://law.journalsofznu.zp.ua/archive/visnik-2-2024/5.pdf>
10. Stadnichuk, R., Harafonova, O., Yankovy, R., Zhosan, H., Dzhhereliuk, Y., & Stetsenko, B. (2025). Financial and economic approaches to assessing the effectiveness of resolving social conflicts in municipal management in the context of sustainable development. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*, 2(61), 443–458. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.2.61.2025.4718>